

Salvelinus na świecie

Tekst: Clemens Ratschan
Tłumaczenie: Sylwester Wójcik

Austriacki biolog i wędkarz muchowy Clemens Ratschan zaprezentuje przegląd najważniejszych gatunków palii. Palię nie są gatunkiem rodzimym w polskich wodach, a pstrąg źródłany (*Salvelinus fontinalis*) został do nich wprowadzony. Nie musimy szukać bardzo daleko, by znaleźć rodzimych przedstawicieli tego rodzaju – wystarczy udać się do Skandynawii lub w Alpy. Są jednak gatunki palii, o których istnieniu mało kto wie...

Absolutnie nie można określić ilości istniejących gatunków palii, ponieważ w wielu przypadkach naukowcy wciąż debatują, jakie formy powinny być oddzielone jako gatunki, podgatunki lub tylko populacje w obrębie jednego gatunku. W języku angielskim kilka palii jest w mylnie nazwana pstrągiem, ale w rzeczywistości należą one do rodzaju *Salvelinus*.

Palie są jednymi z najpiękniejszych i najbardziej różnorodnych ryb łososiowatych. Życie wielu gatunków jest ściśle połączone z jeziorami, np. tarłem lub całorocznym siedliskiem. Inne palie, wyposażone w anadromiczną strategię życiową, korzystają z praktycznie nieskończonych zasobów żywności w morzu. Zwłaszcza na Północy lub na dużych wysokościach gatunki palii występują również w wodzie płynącej. Dlatego ryby te mogą zasiedlać wody od najmniejszych potoków górskich po głębokie jeziora i ocean. Są one szczególnie dobrze przystosowane do zimnej wody, o czym świadczy choćby to, że były w stanie przetrwać jako rodzaj tysiące lat pod zamrożoną powierzchnią arktycznych jezior.

Wspólną cechą palii, inaczej niż u pokrewnych łososiowatych (pstrąga, łososia, głowacicy i lenoka), jest brak czarnych kropek. Zamiast nich ciało ozdabiają jasne plamki w kolorach: czerwonym, różowym lub białym. Palie mają bardzo małe, niemal niewidoczne łuski. Dlatego palia w dotyku jest bardzo miękka. Zwłaszcza samce przybierają jaskrawe barwy tarłowe, zazwyczaj z pomarańczowym lub czerwonym brzuchem i jaskrawo białymi marginesami dolnych płetw. Kto mógłby sobie wyobrazić piękniejsze stworzenia?

Golec zwyczajny, golec (*Salvelinus alpinus*), ang. arctic char

Golec zwyczajny z jeziora w Jakucji. Fot. C. Ratschan

Golec zwyczajny jest przodkiem wszystkich palii, rozproszonych wokół całego kręgu polarnego i tworzących niemal nieskończoną liczbę lokalnych ras i form. Występuje od północnej Azji, przez Europę, Grenlandię, aż do wschodnich i północnych wybrzeży kontynentu amerykańskiego. Wiele arktycznych populacji palii jest anadromiczna – płyną na tarło do jezior i spędzają zimę w słodkiej wodzie.

Lake char (*Salvelinus umbla*)

Palia z niemieckiego jeziora Chiemsee w kolorach tarłowych. Fot. A. Hartl

To jedyny rodzimy gatunek palii w centrum Europy – dziedzictwo epok lodowcowych, które przetrwało w jeziorach alpejskich. Do niedawna gatunek ten był uważany za formę golca zwyczajnego (*Salvelinus alpinus*), ale teraz nauka odnosi się do niego jako *Salvelinus umbla*, zgodnie z początkowym opisem przez słynnego naukowca Karola Linneusza.

Typowe dla tego gatunku jest występowanie kilku form w jednym jeziorze, np. szybko rosnącej formy drapieżnej, średnich rozmiarów planktonożernej i wolno rosnącej, która mieszka w głębinach i żywi się bezkręgowcami.

Pstrąg źródłany (*Salvelinus fontinalis*), ang. brook trout

Samiec pstrąga źródlanego w tarłowych kolorach. Fot. A. Hartl

Pod względem siedliska i zachowania pstrąg źródłany przypomina najbardziej rodzimego europejskiego pstrąga potokowego. Żółtawe lub białe kropki, linie na grzbiecie i czarno-biały margines płetw (grzbietowej, piersiowych, brzusznych i odbytowej) są typowe dla tego łososiowatego, który został wcześniej rozprowadzany tylko w północno-zachodniej Ameryce. Niektóre dzikie populacje pstrąga źródlanego zostały stwierdzone w Europie, zwłaszcza w małych, wapiennych i ubogich strumieniach. W wielu przypadkach te populacje represjonują rodzime pstrągi potokowe lub doprowadziły do ich całkowitego wyginięcia.

Tiger trout (*Salmo trutta* × *Salvelinus fontinalis*), pstrąg tygrysi, tygrys

Hybryda palii nazywana *tiger trout* (pstrąg tygrysi). Fot. A. Hartl

Pstrąg źródłany, podobnie jak większość palii, wyciera się jesienią. Dlatego mogą być produkowane bezpłodne hybrydy z pstrągiem potokowym. Ta mieszanka, tzw. pstrąg tygrysi, rzadko występuje również w naturze. Może być łatwo rozpoznany przez typowy marmurkowy wzór ubarwienia. Nie należy go mylić ze słynnym pstrągiem marmurkowym (*Salmo marmoratus*), który występuje w basenie Adriatyku, w Słowenii i krajach sąsiednich.

Palia alzacka (*Salvelinus alpinus/umbla* × *Salvelinus fontinalis*), ang. *alsatian char*

Fot. A. Hartl

Hybryda palii jeziorowej i pstrąga źródlanego jest powszechna w akwakulturze i trudna do znalezienia w dzikich wodach. Ma cechy charakterystyczne dla obu gatunków.

Dolly Varden (*Salvelinus malma*)

Bardzo ładnie ubarwiony, kolorowy samiec *Dolly Varden* z Kamczatki; podgatunek *Salvelinus malma malma*. Fot. C. Ratschan

Dolly Varden z Sachalina, południowy podgatunek *Salvelinus malma krascheninnikova*. Fot. C. Ratschan

Jest to bardzo powszechny i uniwersalny gatunek występujący w okolicy północnego Pacyfiku. Północna forma *Dolly Varden* zamieszkuje od Alaski po Kamczatkę, natomiast południowa forma jest znana aż do Japonii i północnych stanów USA. Ponieważ gatunek ten bardzo przypomina golca, mogą być trudne do rozróżnienia na Alasce, gdzie występują razem. Jako zasadę można przyjąć, że *Dolly Varden* ma niewielkie kropki, zwykle mniejsze niż źrenica oka. W wielu rzekach *Dolly Varden* są anadromiczne i podążają za łososiami pacyficznymi, które płyną na tarło. Żywią się ikrą łososi, ich gnijącymi ciałami oraz potomstwem. W niektórych rzekach arktycznych mogą osiągać bardzo dużą wagę, powyżej 10 kilogramów.

White-spotted char (*Salvelinus leucomaenis*)

Duża kundża z rzeki w północnym Sachalinie. Fot. C. Ratschan

Gatunek znany także pod jego rosyjską nazwą kundża (ros. кунджа) jest ograniczony do azjatyckiej części Pacyfiku, gdzie tworzy anadromiczne oraz śródlądowe populacje. Jego ubarwienie wygląda trochę jak pstrąga potokowego, ale bez czerwonych kropek – ich wzór i wielkość różni się znacznie na obszarze występowania od Japonii do Kamczatki. Kundża to gatunek popularny, waleczny i szybko rosnący. Jest łowiony na muchę na dalekim wschodzie, zazwyczaj jako przyłów podczas łowienia łososi pacyficznych.

Yellowmouth char (*Salvelinus levanidovi*)

Yellowmouth char z rzeki Yama. Fot. G. Holzer

Ryba ta występuje tylko w kilku dopływach Morza Ochockiego na Dalekim Wschodzie Rosji i jest jednym z kilku gatunków w północnej i wschodniej Rosji, które zostały odkryte i opisane zaledwie kilka lat temu. Stwierdzono np. też endemiczny gatunek karłowatej palii w jednym jeziorze dalekiej Północy po 1990 roku. Ryba wyglądała tak dziwne, że został stworzony nowy rodzaj, który obejmuje tylko tę palię z długimi płetwami (*Salvethymus svetovidovi*).

Palia jeziorowa, palia amerykańska (*Salvelinus namaycush*) ang. lake trout

Fot. A. Hartl

Wśród palii w Ameryce stwierdzono obecność dużego, głównie jeziorowego, odpowiednika rodzimej formy pstrąga potokowego żyjącego w kilku alpejskich jeziorach. W rzeczywistości jest to zdecydowanie najdłużej żyjąca palia

i uzyskuje największe rozmiary ze wszystkich. Może osiągnąć wiek ponad 50 lat i wagę 100 funtów! *Lake trout (Salvelinus namaycush)* został introdukowany do kilku jezior w Alpach.

Bull trout (*Salvelinus confluentus*)

Duży bull trout z Montany. Fot. Fliegenfischen Heusserer

Ta osiągająca duże rozmiary palia w kilku aspektach przypomina europejską głowacicę. Posiada duży, głęboko wcięty pysk, co jest typowe dla gatunku, który silnie wyspecjalizował się w żerowaniu na rybach. Bull trout często dzieli siedliska z cutthroat trout – rzeki i jeziora północno-zachodniej Ameryki i Kanady. Barwa dorosłego bull trout jest mało intensywna, lecz gatunek ten osiąga ponad metr długości! Niestety jest silnie zagrożony przez utratę siedlisk, hybrydyzację z pstrągiem źródlanym, ale również z tego powodu, że bierze muchy i przynęty agresywnie i dlatego jest stosunkowo łatwy do złowienia.

XII MIĘDZYNARODOWE TARGI WĘDKARSTWA, MYŚLISTWA, MILITARIÓW I SURVIVALU POŁOWY I ŁOWY 2013

główna atrakcja:

SZKOŁA WĘDKARSTWA MUCHOWEGO

8-10 MARCA 2013r.

w godz. 10:00 – 18:00

ZABRZE, ul. MATEJKI 6

HALA WIDOWISKOWO-SPORTOWA MOSiR

**Zapraszamy na stoisko
„Sztuki Łowienia”!**

organizator : Agencja Markoz
www.markoz.pl,
targi@markoz.k.pl
tel. 505-95-95-29